

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Оболенцева Л.В., кандидат економічних наук, доцент

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

У статті розглянуті аспекти підвищення конкурентоспроможності промисловості на основі підтримки органів державної влади та поєднання у цьому напрямку інтересів всіх учасників бізнес-середовища. Визначено, що пріоритетними напрямами розвитку промисловості країни та її регіонів є підтримка високотехнологічних галузей промисловості, пошук можливостей для залучення міжнародних інвестицій, підвищення конкурентоспроможності промислової продукції та розвитку конкурентного середовища. Автором зазначено, що сьогодні успішна діяльність окремого промислового підприємства на внутрішньому і світовому ринках зміщується від рівня конкурентоспроможності його продукції до рівнів конкурентоспроможності держави, регіону, галузі. При цьому держава або регіон виступають гарантом створення привабливих умов підприємницької діяльності і вкладення капіталу, що визначає і інвестиційну привабливість підприємства і міру лояльності споживачів. Визначено, що економічна політика держави в умовах зміцнення ринкових відносин є системою заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, спрямованих на адаптацію наявної соціально-економічної системи до умов життєдіяльності сучасного динамічного суспільства. Головною ціллю економічної політики має бути розвиток сучасної економічної системи. Зроблено висновок, що сучасна економічна політика держави у напрямі забезпечення розвитку конкурентоспроможності України має враховувати такі кроки, як гармонізація внутрішніх стандартів із міжнародними, створення однакових конкурентних умов, розвиток людського та інтелектуального капіталу, захист прав власності. Але, для підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю промисловості регіонів України необхідно поєднання у цьому напрямку інтересів всіх учасників бізнес-середовища.

Ключові слова: економічна політика, конкурентоспроможність, підприємство, промисловість, управління.

Постановка проблеми. Основою економічного розвитку країни та її регіонів завжди був процес розширеного технологічного відтворення промислового виробництва. Промисловим сектором економіки створюється значна частка валового регіонального продукту, тому розвиток виробництва забезпечує укріплення соціально-економічного стану регіонів.

Однією з актуальних проблем сьогодення є управління конкурентоспроможністю підприємств промислового комплексу. Але, вирішення такої важливої економічної проблеми неможливе без надійної та всебічної підтримки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем конкурентоспроможності на рівні підприємств, регіонів, країн присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, таких як Беленький П.Ю. [1], Бродель Ф. [2], Джонсон Р. А. [3], Дикань В. Л. [4], Матюшенко І. Ю. [5], Паршина О. А. [6] та ін.

Але, питання щодо визначення конкурентоспроможності промисловості як напрямку економічної політики не були достатньо опрацьовані та висвітлені у наукових працях і потребують більш детального дослідження.

Метою статті є розгляд аспектів підвищення конкурентоспроможності промисловості на основі підтримки органів державної влади та поєднання у цьому напрямку інтересів всіх учасників бізнес-середовища.

Основні результати дослідження. Сьогодні, як ніколи гостро стає проблема підвищення конкурентоспроможності національної економіки. На основі аналізу державної промислової політики провідних країн світу можна дійти висновку, що сьогодні проблеми у сфері формування та реалізації національної промислової політики виходять на перший план.

Оцінити результати економічної політики країн і регіонів щодо успіхів на теренах підвищення конкурентоспроможності можна за допомогою індексу конкурентоспроможності різних країн. За методикою розрахованою європейським Інститутом менеджменту (Institute of Management Development, IMD), який знаходиться в Лозанні (Швейцарія) Україна посіла 60-те місце у рейтингу найбільш конкурентоспроможних економік за 2017 рік. У 2016 Україна займала 59 сходинку. У 2017 році на 59 позиції опинилася Хорватія, а на 61 – Бразилія [7].

Головним чинником, що сприяють зниженню рейтингу України серед інших країн світу, стали невдалі економічні реформи, що проводяться державною владою, в рамках розвитку національної

економіки. При цьому нові технології для просування інновацій не освоюють. Іншим вагомим чинником стали високі податки. Третім чинником став низький рівень фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. В Україні на дослідження виділяються 90 доларів на особу.

Пріоритетними напрямками розвитку промисловості країни та її регіонів є підтримка високотехнологічних галузей промисловості, пошук можливостей для залучення міжнародних інвестицій, підвищення конкурентоспроможності промислової продукції та розвитку конкурентного середовища.

Для досягнення поставлених цілей Україні потрібно збільшити експорт високотехнологічного обладнання, зменшити витрату грошей на різні псевдонаукові розробки, виділити технологічні пріоритети відповідно до світових тенденцій і вкладати кошти тільки у цих напрямках та навчитися управляти конкурентоспроможністю власної промислової продукції.

Конкурентоспроможність промислового підприємства – це складне багатоаспектне поняття, яке означає суперництво, боротьбу за досягнення найкращих результатів, отримання конкурентних переваг шляхом ефективного використання всіх наявних ресурсів, виготовлення та реалізації конкурентоспроможної промислової продукції та отримання прибутку від ведення ефективної господарської діяльності. Виробництво та реалізація конкурентоспроможної продукції – узагальнюючий показник життєздатності підприємства, його вміння ефективно використовувати організаційний, виробничий, фінансовий, соціальний потенціали.

Національна конкурентоспроможність визначається економічними, соціальними і політичними чинниками, а також інфраструктурою країни, її науковим потенціалом, рівнем освіченості населення, які забезпечують стабільне становище країни або її продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Основними конкурентними перевагами України є людські ресурси та створення нових технологій і наукоємних продуктів. Також значною перевагою країни є ресурсний потенціал України, зокрема мінеральні ресурси, які виступають конкурентоспроможними на світових ринках [8].

Особливої актуальності в даний час набувають інституціональні фактори конкурентоспроможності. До основних інституціональних факторів належать наступні:

1. Адміністративне середовище бізнесу.
2. Ефективність прав власності на винаходи, відкриття та інші продукти інтелектуальної діяльності.
3. Ефективна конкуренція – наслідок фундаментальний принцип лібертаріанської справедливості при створенні й підтримці з боку держави селективних стимулів для інноваційного підприємництва.
4. Відсутність обмежень на трансфер технологій та інтелектуального капіталу між сторонами.
5. Ефективність у розпорядженні громадськими ресурсами в громадському секторі економіки [9].

На думку автора, враховуючи сучасний стан конкурентоспроможності національної економіки України, основними напрямками підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках є:

- активізація інвестиційно-інноваційної діяльності в регіонах України;
- реструктуризація та підвищення ефективності пріоритетних галузей вітчизняного виробництва;
- державна підтримка науково-технічного розвитку;
- стимулювання та підтримка високотехнологічного експорту.

Реалізація вказаних напрямів потребує удосконалення форм державного регулювання інвестиційної діяльності у промисловості. Крім того, внутрішня діяльність органів державної влади повинна торкатися зниження податкового тиску та захисту вітчизняного товаровиробника, збереження стабільного курсу національної валюти, поліпшення бізнес-клімату в країні, дотримання міжнародних економічних стандартів, створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій, вдосконалення нормативно-правової бази розвитку конкурентного середовища.

Сьогодні успішна діяльність окремого промислового підприємства на внутрішньому і світовому ринках зміщується від рівня конкурентоспроможності його продукції до рівнів конкурентоспроможності держави, регіону, галузі. При цьому держава або регіон виступають гарантом створення привабливих умов підприємницької діяльності і вкладення капіталу, що визначає і інвестиційну привабливість підприємства і міру лояльності споживачів.

Конкурентний потенціал секторів, галузей і основних виробництв національної економіки формують загалом конкурентоспроможність країни, яку можна розуміти як сукупність конкретних умов підприємницької діяльності чинних підприємств, їх здатність використовувати можливості, що відкриваються для завоювання стійких позицій на світових та внутрішніх ринках.

Конкурентоспроможність в умовах ринку є найадекватнішим відображенням економічної ефективності національної економіки, її секторів та галузей.

Крім того, слід враховувати, що саме ефективність сукупності підприємств галузі формує її конкурентоспроможність як складову конкурентоспроможності національної економіки. Тому цілком природно, що підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників проголошено найважливішим пріоритетом промислової політики України. При цьому, виробництво конкурентоспроможної продукції, яке впливає на створення довгострокових конкурентних переваг, прямо пов'язане зі здатністю підприємства підтримувати високі темпи оновлення і вдосконалення виробництва завдяки здійсненню інноваційної діяльності, при цьому підприємства, які не займаються інноваційною діяльністю, власну конкурентоспроможність втрачають [10].

На рівень конкурентоспроможності промисловості дуже негативно впливає диспропорція за галузями. Багато родинних та підтримувальних галузей генерують багато проблем, зокрема:

- нерозвиненість фондового ринку, невеликі обсяги залучення інвестицій через цінні папери;
- високі відсоткові ставки за кредитами, проблеми щодо їх неповернення;
- наявність великої кількості посередницьких структур, які паразитують на праці реальних товаровиробників;
- низька якість комплектуючих, запчастин, які постачаються суміжниками тощо

Економічна політика держави характеризується комунікативною завантаженістю, взаємозамінністю складових, унормованістю об'єктів управління, множиною суб'єктних відносин, системністю і комбінованим використанням методів прямого і непрямого впливу, структурно-господарських зв'язків і інтегрованістю економічних цілей розвитку усіх секторів і галузей регіонального та національного рівня.

У Державній стратегії регіонального розвитку до 2020 р. стратегічною метою реалізації державної регіональної політики визначено створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання [11].

У контексті цього, варто відзначити роль державних органів влади в підвищенні конкурентоспроможності промислових комплексів.

Економічна політика держави в умовах зміцнення ринкових відносин є системою заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, спрямованих на адаптацію наявної соціально-економічної системи до умов життєдіяльності сучасного динамічного суспільства. Головною ціллю економічної політики має бути розвиток сучасної економічної системи.

Відсутність системних рішень в економічній політиці, при реалізації конкретних проектів призводить до того, що згідно з концепцією М. Портера задіюються лише окремі елементи «національного ромба», і він вже не діє як система, втрачається ефект синергії. Основними чинниками, які спричиняють проблеми розвитку економічної політики України є:

- нераціональне використання видатків та неефективність їх цільового спрямування;
- послаблення спроможності економіки до задоволення внутрішнього попиту через незадовільну структуру економічного зростання;
- скорочення виробництва промислової продукції;
- недосконалість ринкових механізмів регулювання цін [12].

Сучасна економічна політика держави у напрямі забезпечення розвитку конкурентоспроможності України має враховувати такі кроки, як гармонізація внутрішніх стандартів із міжнародними, створення однакових конкурентних умов, розвиток людського капіталу, захист прав власності [13].

Разом з динамічністю розвитку ефективна державна економічна політика визначає можливості та перспективи довгострокового розвитку економіки, підвищує її здатність реагувати на зміни умов глобальної конкуренції та можливості забезпечення розвитку країни за рахунок внутрішніх економічних (структурних та технологічних) зрушень.

Що стосується промислового комплексу України, то для підвищення його конкурентних переваг необхідне розроблення та реалізація системних заходів, які повинні проводитися як урядом, так і всіма гілками влади та господарюючими суб'єктами, адже, як бачимо, проблема нарощення національної конкурентоспроможності є дуже багатогранною. Потрібно задіяти безліч чинників, які спрямовані на забезпечення розвитку промисловості, збільшення ВВП, доходів та напрямів їх використання.

Сьогодні створюється підґрунтя для очікування подальшого покращення економічної ситуації в країні, що буде підтримано активними кроками з боку Уряду шляхом впровадження заходів державної політики, спрямованих на покращення бізнес-клімату, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної промислової продукції, притоку інвестицій та нарощуванні експортних операцій.

До основних напрямів підвищення конкурентоспроможності у промисловості належать:

- підтримка промислових підприємств з боку держави;
- забезпечення високої якості продукції;
- широке впровадження інноваційних розробок;
- використання високих технологій;
- адаптованість до ринкових позицій;
- трансформаційні зміни в управлінні;
- зростання компетенції і інтелектуалізації персоналу;
- створення умов для навчання і підвищення кваліфікації співробітників;
- ситуаційні перетворення та структурна перебудова підприємств.

Цілеспрямоване використання конкурентних переваг України вимагає від держави заходів щодо підвищення конкурентоспроможності промисловості. Держава повинна дбати про динамічний розвиток промислових підприємств, які створюватимуть конкурентоспроможну продукцію, забезпечуватимуть раціональне співвідношення спеціалізації та універсалізації вітчизняного виробництва, необхідне для його успішної конкуренції на світовому ринку. Відповідно до цього мають розподілятися ресурсні можливості держави та окремих галузей її економіки.

Висновки. На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що однією з актуальних проблем сьогодення є управління конкурентоспроможністю підприємств промислового комплексу. Але, вирішення такої важливої економічної проблеми неможливе без надійної та всебічної підтримки держави. Сучасна економічна політика держави у напрямі забезпечення розвитку конкурентоспроможності України має враховувати такі кроки, як гармонізація внутрішніх стандартів із міжнародними, створення однакових конкурентних умов, розвиток людського та інтелектуального капіталу, захист прав власності. Підводячи підсумки можна дійти висновку, що для підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю промисловості регіонів України необхідно поєднання у цьому напрямі інтересів всіх учасників бізнес-середовища.

Література

1. Беленький П.Ю. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможності регіону / П. Ю. Беленький, В.І. Шевченко-Марсель, О.О. Другов. – Львів: ІРД НАН України, 2006. – 129 с.
2. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. / Ф. Бродель. – Київ: Основи, 1997. – 585 с.
3. Джонсон Р.А. Комплексне управління конкурентоспроможністю американських виробників. – Київ: Бліц-Інформ, 2003. – 592 с.
4. Дикань В.Л. Управління конкурентоспроможністю корпорацій в Європі / В.Л. Дикань, В.І. Савчук. – Київ: Знання, 2004. – 207 с.
5. Матюшенко І.Ю. Технологічна конкурентоспроможність України в умовах нової промислової революції і розвитку конвергентних технологій / І.Ю. Матюшенко // Проблеми економіки. – № 1. – 2016. – С. 108-119.
6. Паршина О.А. Управління конкурентоспроможністю продукції машинобудування : концепції, рішення, стратегії: монографія / О.А. Паршина. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2010. – 287 с.
7. The 2017 IMD World Competitiveness Ranking [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2017/2017-world_competitiveness_ranking.pdf.
8. Макогон Ю.В. Конкурентоспроможність України в контексті глобалізації світової економіки / Ю.В. Макогон // Економіст. – 2010. – № 11. – С. 12-15.
9. Мокія А.І. Стратегія та механізми зміцнення просторово-структурної конкурентоспроможності регіону: монографія / А.І. Мокія, Т.Г. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2010. – 488 с.
10. Богма О.С. Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки / О.С. Богма, О.В. Болдуєва // Вісник Запорізького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2010. – №3(7). – С. 166-170.
11. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року: постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 №385 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – С. 23. – Ст. 1966.

12. Жаліло Я.А. Економіка України сьогодні – ключові проблеми та чинники розвитку, пріоритети й завдання економічної політики / Я.А. Жаліло // Україна в 2008 році : щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. – К.: НІСД, - 2008. – С. 320-343.
13. Мельник А.Ф. Національна економіка / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович. – К.: Знання, 2011. – 463 с.

References

1. Belen'kiy, P., Shevchenko-Marsel', V., & Drugov, O. (2006) Investment-innovative provision of competitiveness of the region. Lviv: IRD NAN Ukraine (in Ukr.).
2. Brodel. F. (1997) Material civilization, economy and capitalism, XV-XVIII centuries. Kyiv: Osnova (in Ukr.).
3. Dzhonson, R. (2003) Comprehensive management of the competitiveness of American manufacturers. Kyiv: Blist-Inform (in Ukr.).
4. Dykan' V., & Savchuk, V. (2004) Managing the competitiveness of corporations in Europe. Kyiv : Znannia (in Ukr.).
5. Matiushenko, I. (2016) Technological competitiveness of Ukraine in the conditions of the new industrial revolution and the development of convergent technologies. Problems of the economy (Problemy ekonomiky), 1, 108-119 (in Ukr.).
6. Parshyna, O. (2010) Managing the competitiveness of machine building products: concepts, solutions, strategies. Dnipropetrovsk: National Mining University (in Ukr.).
7. The 2017 IMD World Competitiveness Ranking. Retrieved from: https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2017/2017-world_competitiveness_ranking.pdf.
8. Makogon, Yu. (2010) Ukraine's competitiveness in the context of globalization of the world economy. Economist (Economist), 11, 12-15 (in Ukr.).
9. Mokiia, A., & Vasyly'stva, T. (2010) Strategy and mechanisms for strengthening the spatial and structural competitiveness of the region. Lviv: Ligs Pres (in Ukr.).
10. Bomga, O., & Boldueva, O. (2010). The role of innovation in ensuring the competitiveness of the national economy. Bulletin of the Zaporizhzhya National University (Visnyk Zaporiz'kogo natsionalnogo universytetu), 3(7), 166-170 (in Ukr.).
11. On approval of the State Strategy for Regional Development till 2020 (2014) Official Bulletin of Ukraine (Ofitsiyniy visnyk Ukrainy), 70, 23, 1966 (in Ukr.).
12. Zhaliko, Ya. (2008) The economy of Ukraine today is the key problems and factors of development, priorities and tasks of economic policy. Ukraine in 2008: annual evaluations of socio-political and socio-economic development. Kyiv: NISD, 320-343 (in Ukr.).
13. Mel'nyk, A., Vasina, A., Zheliuk, T., & Popovych, T. (2011). National economy. Kyiv: Znannia (in Ukr.).

Стаття надійшла до редакції 27.09.2017.